

Особливості автоматизованого формування фінансових результатів
сільськогосподарських підприємств

© Прохар Н.В., 2007 р.

Розглянуто особливості автоматизованого формування фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах рослинницького напрямку та розроблено пропозиції для його вдосконалення

At the article was features of the automated forming of financial results are considered on agricultural enterprises and suggestions are developed for his perfection

Постановка проблеми. Сучасний етап функціонування економічної системи характеризується зростанням інформаційного навантаження як на управлінський персонал, так і на працівників бухгалтерії, що потребує перегляду організаційних форм ведення бухгалтерського обліку. Суттєвих змін в умовах реформування національного бухгалтерського законодавства потребує не тільки облік, а й контроль, що покликані забезпечити всі ланки управління оперативною та деталізованою в необхідному розрізі інформацією, швидко реагувати на зміну нормативної бази, відхилення від запланованих показників діяльності тощо. Тому з метою удосконалення управління сільськогосподарським підприємством необхідно використовувати сучасні методи управління і запроваджувати комплексну автоматизацію облікової та управлінської діяльності, що базується на новітніх інформаційних технологіях.

Як свідчать наукові публікації, в умовах повної чи часткової автоматизації галузей економічної діяльності за межами більшості наукових досліджень та нормативної регламентації залишаються питання проектування комп'ютерних технологій, створення оптимальної бази даних для сільськогосподарських підприємств, автоматизованого робочого місця (АРМ) бухгалтера, зв'язку АРМ бухгалтера з мережею АРМ управлінських працівників та операторів виробничих ділянок саме в агроформуваннях. Більше того, сільгоспвиробники в основному здійснюють облік без застосування програмного забезпечення, що унеможливорює їх своєчасне реагування на зміну ринкових умов господарювання, знижує привабливість вкладення інвестицій іноземними інвесторами, а інформація бухгалтерського обліку в цілому та обліку фінансових результатів зокрема не має необхідної аналітичності, оперативності, достовірності, а отже – й релевантності.

Аналіз досліджень і публікацій. Розгляду окремих аспектів автоматизації бухгалтерського обліку присвячені праці вітчизняних науковців А.М.Берези, М.Т.Білухи, С.В.Івахненкова, Ю.Я.Литвина, І.І. Матієнко-Зубенко, М.Ф.Огійчука, В.С.Пономаренка, П.Т.Саблука, Л.К.Сука, Л.О.Терещенко, а також зарубіжних Г.А.Титоренко, І.Т.Трубиліна, Г.В.Федорової та інших, що відзначаються

фрагментарністю та розкривають, в основному, загальнотеоретичні аспекти автоматизованої обробки економічної інформації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд особливостей автоматизованого формування фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах рослинницького напрямку та розробка пропозицій для його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання проблеми автоматизації бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств рослинницького напрямку можливе за наступними напрямками: універсальний, спеціалізований, компонентний та індивідуальний.

До універсальних рішень належать програмні продукти, призначені для автоматизації найтипівіших процесів: формування й обробка первинних документів, облік господарських операцій підприємства, формування звітів. Універсальні системи використовуються для розв'язання найбільш загальних і поширених завдань бухгалтерського обліку. Ці програми застосовують, як правило, вже традиційний підхід у веденні обліку на комп'ютері: бухгалтер працює з журналом операцій, до якого вводяться проведення, при цьому може вестися кількісний, синтетичний і аналітичний облік. На підставі інформації з журналу операцій програма формує оперативні і статистичні звіти. Вартість таких програм невисока. Часто вимагається адаптація програм до кожного конкретного підприємства.

Спеціалізований підхід передбачає розробку програмного забезпечення відповідно до характеру діяльності підприємства. Це можуть бути рішення як більш широкої спеціалізації, але за конкретними ділянками діяльності підприємства, так і вузької - за родом діяльності.

Компонентний підхід передбачає поетапну автоматизацію облікового процесу в такій послідовності: склад, нарахування заробітної плати, розрахунки з дебіторами та кредиторами тощо. Такий підхід привабливий для дрібних і середніх підприємств, котрі мають намір розвивати діяльність у найближчому майбутньому, а також для тих, хто не наважується відразу придбати комплексну систему.

Індивідуальний підхід розрахований на заможного покупця. Переваги такого підходу очевидні: розробник готує програму для клієнта саме в такому вигляді, в якому той хоче її бачити. Але така програма завжди дорожча, ніж серійний продукт, тож він залишається прерогативою для великих і багатих підприємств [4, с.117].

Незалежно від обраного підходу до автоматизації бухгалтерського обліку, визначення фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах рослинницького напрямку передбачає розмежування і регламентацію як інформаційних потоків, так і визначення керівників та спеціалістів відповідних рівнів щодо збору й автоматизованого накопичення інформації про доходи й витрати підприємства (табл.1). Запропонована організаційна структура центрів витрат і центрів відповідальності за витрати й доходи підприємств рослинницького напрямку може бути покладена в основу АРМ керівників виробничих і збутових підрозділів досліджуваних підприємств.

Витрати й доходи рослинництва, що формують фінансовий результат, можуть розрізнятися в залежності від широкої номенклатури основної та побічної продукції, видів робіт чи наданих послуг цехами (службами) промислового та допоміжного

виробництв, що обслуговують основне виробництво та зовнішніх споживачів. Оскільки номенклатура видів продукції рослинництва є достатньо різноманітною, а її виробництво потребує типових робіт (послуг), то витрати й доходи доцільно розглядати не тільки за центрами їх виникнення та відповідальності, й а у розрізі видів виробництва та наданих послуг (табл.2).

Таблиця 1

Організаційна структура центрів витрат і центрів відповідальності за витрати й доходи підприємств рослинницького напрямку

Центри витрат і центри відповідальності за доходи й витрати	Директор (керівник) підприємства															
	Головний інженер						Заступник директора (керівника) підприємства									
	Начальник служби (цеху) рослинництва			Начальник служби (цеху) промислового виробництва			Начальник служби (цеху) допоміжного виробництва			Інженер з охорони праці	Головний агроном	Начальник відділу кадрів	Головний бухгалтер	Начальник господарської частини	Завідуючий складом	
	Ділянка відкритого ґрунту	Ділянка захищеного ґрунту	Ділянка багаторічних насаджень	Олійниця	Млин	Фруктосховище	Ремонтна майстерня	Гараж	Електроцех	Цех водопостачання і каналізації	Котельня	Служба охорони праці	Служба агрономії	Відділ кадрів	Бухгалтерія	Відділи постачання та збуту
Бригадир, помічник бригадира, робітники	Бригадир, завідувачі (керуючі), робітники	Бригадир, завідувачі, механіки, техніки, майстри, диспетчери, водії, трактористи, комбайнери, зжувальники, бункеристи	Інженери	Старший агроном, агрономи, гідротехніки	Працівники	Бухгалтери, економісти	Експедитор, менеджери	Комірники								

Наведені в таблиці 2 роботи та послуги здійснюються працівниками різних структурних підрозділів сільськогосподарських підприємств рослинницького напрямку. У загальній сукупності вони утворюють технологічний процес, що визначає, які операції можуть знайти відображення у первинних документах на підставі даних про кількісні параметри виробництва та їх подальший облік, як потрібно класифікувати витрати й доходи з метою їх належного визначення за центрами виникнення витрат, центрами відповідальності за доходи й витрати та формування фінансового результату в рослинництві.

Таблиця 2

Основні види робіт (послуг) підприємств рослинницького напрямку

№ з/п	Види послуг
1	Постачання
	транспортування запасів (кормів, насіння, добрив, запасних частин, пального, засобів захисту рослин, іншої сировини)
	вантажно-розвантажувальні роботи
	зберігання запасів
2	Основне виробництво
	підняття зябу
	луціння стерні (без зяблевої оранки)
	підготовка ґрунту (оранка, культивуація)
	боронування ґрунтів
	дискування ґрунтів
	підготовка і внесення добрив
	підготовка насіння до посіву (сортування, протруювання)
	посів (посадка) сільськогосподарських культур
	снігозатримання
	виращування сільськогосподарських культур
	обробіток посівів та багаторічних насаджень засобами захисту рослин
	вапнування і гіпсування ґрунтів
	підготовка теплиць і парників
	зрошення
	осушення
утримання полезахисних лісових смуг	
збір урожаю	
3	Промислове виробництво
	переробка насіння соняшника
	переробка зерна
4	Допоміжне виробництво
	електрозабезпечення
	газозабезпечення
	водопостачання
	опалення
	ремонтні роботи
	послуги вантажного та гужового транспорту
послуги холодильних установок	
5	Збут продукції
	підготовка й реалізація основної та побічної продукції рослинництва
	реалізація послуг стороннім підприємствам

В цілому, технологія обробки інформації бухгалтерського обліку для визначення фінансових результатів з використанням програмного забезпечення умовно може бути поділена на декілька етапів.

Початковим етапом автоматизованої обробки інформації є відображення доходів і витрат, деталізованих за вище наведеними напрямками, у первинних документах для обробки на комп'ютері, що включає в себе формування електронних носіїв інформації з використанням автоматизованих робочих місць (АРМ) бухгалтерів чи інших матеріально - відповідальних осіб підприємства та оформлення документів необхідними підписами, передавання їх по мережах зв'язку для обробки відповідним АРМ.

На другому етапі проводиться формування масивів облікових даних про доходи й витрати на електронних носіях: прийом первинної інформації електронних документів; перевірка повноти й правомірності заповнення реквізитів; автоматизований контроль, коригування, сортування, групування і нагромадження даних електронних документів у машинних аналогах бухгалтерських реєстрів; формування довідників аналітичних об'єктів.

Заключний етап процесу характеризується отриманням результатів за звітний період за запитом користувача у необхідному аналітичному розрізі, узагальненням інформації про доходи й витрати та визначенням фінансового результату з подальшим відображенням його у звітності [2, с.46].

Вище наведений алгоритм обробки інформації про доходи й витрати підприємств покладено в основу більшості програм з автоматизації бухгалтерського обліку та реалізований у складі компонент виробництва й збуту продукції. На нашу думку, для сільськогосподарських підприємств рослинницького напрямку найбільш прийнятною є програма „1С: Підприємство”, що є достатньо поширеною, має найкращі сервісні можливості: зручний інтерфейс, можливість конфігурування для задоволення специфічних потреб обліку, швидкість і оперативність обробки інформації, формування, накопичення та зберігання даних.

Для визначення фінансових результатів у ній передбачено документ „Фінансові результати”, що міститься у головному меню, підменю „Інші документи”. Це регламентований документ, який призначено для закриття рахунків доходів і витрат на відповідні субрахунки рахунку 79 „Фінансові результати”.

Документ „Фінансові результати” виконує такі операції : закриття рахунків витрат за елементами чи видами діяльності, списання загальновиробничих витрат та закриття рахунків з обліку доходів. Кожній з цих операцій відповідає певний режим роботи документа, який вибирають у реквізиті діалогової форми „Етап визначення фінансових результатів”. При цьому списання витрат за елементами чи видами діяльності відбувається вибором режиму „Закриття елементів витрат” у довіднику „Види витрат”. Закриття рахунку 91 „Загальновиробничі витрати”, тобто розподіл загальновиробничих витрат між рахунками з обліку собівартості виготовленої та реалізованої продукції відбувається під час проведення документа в режимі „Закриття загальновиробничих витрат”. Крім того, алгоритм розподілу потребує введення на закладці „Додатково” нормативної бази розподілу витрат, поточної бази розподілу і нормативної суми постійних витрат.

При проведенні в режимі „Визначення фінансового результату” документ формує бухгалтерські записи на закриття рахунків з обліку усіх доходів і витрат на рахунок 79 „Фінансові результати”. Введений документ відображається в журналі з однойменною назвою [1, с.181-182].

Як бачимо, в умовах застосування автоматизованих систем бухгалтерського обліку методологія обліку фінансових результатів значно удосконалюється: змінюється система бухгалтерського обліку, обліковий процес, підвищується рівень управління підприємством, відбувається якісна та кількісна зміна облікового апарату та його функцій. При цьому наукові основи накопичення доходів і витрат та визначення фінансових результатів залишаються незмінними.

Автоматизація обліку в цілому та фінансових результатів зокрема ставить нові вимоги до первинної інформації. Різноманітність форм подання такої інформації, що надходить до бухгалтерії, дозволяє вести зведений облік доходів і витрат безпосередньо на підставі первинних документів без попереднього їх накопичення та узагальнення. Сформулюємо основні відмінності технології формування фінансових результатів у комп'ютеризованих системах обліку:

1) накопичення і первинна обробка облікових даних про доходи й витрати базуються на використанні комп'ютерів безпосередньо на робочих місцях облікових працівників;

2) обробка даних первинних документів щодо доходів і витрат забезпечує їх введення до електронної бази даних;

3) автоматичне формування регістрів синтетичного й аналітичного обліку доходів, витрат та фінансових результатів, а також звітності;

4) можливість одночасної роботи з кількома первинними документами чи регістрами обліку;

5) оперативний контроль відхилень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження доходимо висновку, що ефективне ведення обліку фінансових результатів сільськогосподарських підприємств рослинницького напрямку неможливе без запровадження автоматизованої обробки облікової інформації. Проектування інформаційних потоків доходів і витрат з урахуванням розробленої автором організаційної структури центрів витрат і центрів відповідальності за витрати й доходи та виділених основних видів робіт (послуг) підприємств рослинницького напрямку забезпечить раціональну побудову інформаційної системи сільськогосподарського підприємства. Подальше дослідження автора буде спрямоване на виділення окремих видів доходів і витрат в межах запропонованих основних видів робіт (послуг) та їх кодування.

1. Дубій О. 12 уроків з ІС: Бухгалтерії. - Львів: Бак, 2001. - 46с.
2. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навчальний посібник. - К.: Знання-Прес, 2003. - 349с.
3. Інформаційні системи і технології в економіці: Посібник для студентів вищих навч. закладів/ За ред. В.С. Пономаренка. - К.: Видавничий центр "Академія", 2002. - 544с.
4. Третьак Н.М. Автоматизація обліку підприємств аг промислового комплексу // Облік і фінанси АПК. - 2005. - №11. - С.116-119.